

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ
З СУАЯЧЫНІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

Цана 2 кап.
№ 28 (934) Ліпень, 1966 г.
Год выдання 11-ы

Я думаю, што газета з маім артыкуламой дыйдзе да Канады хутчэй, чым прыеду туды я сам. Суседзям, сябрам, знаёмым, напэўна, цікава будзе ведаць, як мне тут гасцюецца, што я убачыў і ці скоро вярнуся дадому. Хочацца мне хутчэй даць адказ і тым, хто перасцерагаў мяне перад ад'ездам, гаварыў са спачуваннем: «Не едзь туды, Алёша. Прападзеш ні за грош, нічога не убачыш і дадому не вярнешся».

У Савецкім Саюзе я живу ўжо больш двух месяцаў. За гэты час я пабываў у Маскве, Ленінградзе, Мінску, Кіеве, Адэсе, Ялце, Запарожжы. Як бачыце, амаль паўкраіны аб'ехаў. Вядома, жыццё Беларусі цікавіла мяне больш за ўсё. Гэта ж мая радзіма, мая зямля.

Спачатку ў Мінск я прыязджаў з групай. Пасля заканчэння турысцкага тура вярнуўся ў Беларусь зноў. Жыву ў сястры ў Пінску, у Мінск прыязджаю, калі захачу. Вось і нядаўна пабываў у нашай сталіцы. Сяджу аднойчы ў скверыку, захапляюся прахалодай ліпеньскага ранка, а вакол мяне ідзе жыццё. Якраз насупраць парадны ўваход інстытута народнай гаспадаркі. Дзверы ўвесь час адчыняюцца, заходзяць і выходзяць з іх студэнты. Мне растлумачылі, што летняя экзаменацыйная сесія на дзённы аддзяленні ўжо скончылася, цяпер здаюць экзамены завочнікі і студэнты вячэрніх аддзяленняў. У Савецкай краіне вельмі распаўсюджаны такія формы вучобы, калі людзі, не пакідаючы работы на вытворчасці, набываюць вышэйшую адукацыю.

целася, пагутарыць з чалавекам, які мяне цікавіў. А цяпер, калі я живу ў Пінску, сястра мая нават крыўдуе. Я амаль не бываю дома, а калі прыходжу, валюся з ног ад стомленасці. У мяне столькі спраў усюды: часта мне даюць машыну, і я еду па вёсках, знаёмлюся з гаспадаркамі, сустракаюся з цікавымі людзьмі. Ня

— Дык гэта ж нямала! — гаворыць яна.
— Нямала? О, даражэнькая! А ведаеш, колькі каштуе ў той самай Канадзе зуб вырваць? Пяць долараў. А рэнтген—25 долараў. Дзень у бальніцы праляжаць каштуе 30 долараў, а апляціць складаную аперацыю і месечнага заробатку не хопіць.

— Тады сапраўды гэтага мала, — адказала доктарша.— А ў нас медыцынскае абслугоўванне бясплатнае.

Як прыеду дадому, многа прыдзеца мне адказаць на пытанні, многа раскажаць. Я гатовы да гэтага. Многа ўжо бачыў, будзе што раскажаць. А самае галоўнае, сам вярнуся ў Канаду. Паглядзім, што мае «добрачыліўцы» скажуць на гэта. Ну, а пра Савецкую краіну што я магу сказаць? Шчаслівы я і за свой народ, і за сваю Беларусь. Жадаю ім яшчэ большага прагрэсу і працвітання.

Аляксандр ЛІНКЕВІЧ.

ЖАДАЮ ПРАЦВІТАННЯ!

Думкі земляка з Канады

Маю ўвагу прыцягваюць машыны — легкавыя, грузавыя, якія праносяцца міма мяне. На бартах крытых аўтафургонаў надпісы: «Мяса», «Хлеб», «Рыба». Гэта яны развозяць па магазінах прадукты, а з магазінаў ужо выходзяць гаспадыні з пакункамі. Радуе мяне гэты горад, яго імклівае жыццё. Спалены і разбураны ў гады вайны, ён падняўся, адбудаваўся, стаў яшчэ прыгажэйшым, чым быў раней, і людзям у ім жывецца шчасліва і радасна.

У Савецкім Саюзе я адчуваю сябе свабодным чалавекам. Мне ніхто ні разу не забараніў пайсці туды, куды мне ха-

даўна мне паказаў сваю арцель старшыня Аснежыцкага калгаса. Якраз там жыве мая другая сястра. Парадаваўся я і за калгас, і за сястру. Каб так мы раней жылі, ніхто б і не падумаў пакідаць родную зямельку.

Аднойчы пайшоў я ў Пінску ў паліклініку: зуб забалеў. Лячыла мяне такая ветлівая маладая доктарша. Даведалася, што я з Канады, пачала распытваць, як мы там жывем... Колькі, напрыклад, долараў у месяц атрымлівае канадскі рабочы. Я кажу: 50—60 долараў у тыдзень.

— Тады сапраўды гэтага мала, — адказала доктарша.— А ў нас медыцынскае абслугоўванне бясплатнае.

Як прыеду дадому, многа прыдзеца мне адказаць на пытанні, многа раскажаць. Я гатовы да гэтага. Многа ўжо бачыў, будзе што раскажаць. А самае галоўнае, сам вярнуся ў Канаду. Паглядзім, што мае «добрачыліўцы» скажуць на гэта. Ну, а пра Савецкую краіну што я магу сказаць? Шчаслівы я і за свой народ, і за сваю Беларусь. Жадаю ім яшчэ большага прагрэсу і працвітання.

Дні мангольскай культуры ў Беларусі

З 5 па 10 ліпеня ў Беларусі праходзілі дні культуры Мангольскай народнай рэспублікі. За гэты час працоўныя Савецкай Беларусі змаглі пазнаёміцца са старажытным і заўсёды маладым мастацтвам нашых усходніх братоў. Мангольскія спевакі, танцоры, мастакі, работнікі кінематаграфіі пабывалі ў многіх гарадах нашага краю, сустракаліся з рабочымі, калгаснікамі, інтэлігенцыяй, моладдзю.

Нярэдка канцэрты мангольскіх сяброў наладжваліся сумесна з прафесіянальнымі і самадзейнымі артыстамі нашай рэспублікі. Такія прадстаўленні выліваліся ў дэманстрацыю непапрушнай дружбы паміж мангольскім і беларускім народамі.

У дні культуры Мангольскай народнай рэспублікі ў кінатэатрах Беларусі дэманстраваліся кінафільмы гасцей. Былі наладжаны разнастайныя выстаўкі, у якіх адлюстроўвалася эканоміка, культура і быт мангольскага народа.

НА ГЭТЫМ ЗДЫМКУ вы бачыце мангольскіх гасцей у час прыёму ў Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Фота Ул. КІТАСА.

ЧУВСТВУЮ СЕБЯ КАК ДОМА

— Пионерская форма финских ребят — на память лагерю, — говорят Вера Раатикайнен и Юра Павлов.

Первое знакомство с французскими школьниками.

Сегодня в столовой дежурят финны. Фото К. Крисницкого.

О Советской стране у нас в доме говорили всегда. Ведь мои папа и мама русские, и только по тяжелым, не зависящим от них обстоятельствам им приходится жить в ФРГ.

Еще когда я была совсем маленькой, папа часто рассказывал мне о Советском Союзе, о пионерах. Я знала, что здесь все ребята носят красные галстуки, в четырнадцать лет они становятся комсомольцами, а потом самые достойные из них — коммунистами. У пионеров есть свои законы, которые они должны выполнять, быть дисциплинированными, аккуратными и вежливыми. У них интересные увлекательные дела и игры.

Когда стало известно, что я поеду в СССР, мои родные очень обрадовались. Папа сказал:

— Ну вот, Таня, теперь ты раньше меня попадешь на мою Родину. Как я тебе завидую. Раз ты будешь в пионерском лагере, тебя, наверно, тоже примут в пионеры.

Я с нетерпением ожидала дня отъезда, и только муж моей крестной ворчал на папу с мамой, говорил, что они поступают безрассудно, что я вряд ли вернусь обратно. А папа все равно не испугался. Он знал, что меня тут никто не обидит и что я буду чувствовать себя как дома.

И действительно, в Крыжовке очень хорошо. У меня много друзей среди русских ребят, финнов и французов. Ко мне все здесь очень хорошо относятся, стараются сделать что-нибудь приятное. Недавно наш отряд был дежурным. Дежурить в столовой нравится всем, а вот убирать за собой постели, поддерживать в спальнях порядок мы не сразу научились. За неаккуратность в первый день получили двойку. Ребята даже обрадовались: в Германии двойка — хорошая оценка, а здесь нужно стараться получить четыре или пять. За эту двойку нам было очень неловко, ребята так переживали. Зато теперь, знаете, как стараемся! И получаем только четверки и пятёрки.

Сейчас в Крыжовке отдыхает 26 иностранных ребят. Уже приняли в пионеры французов, которые приехали на несколько дней позже. Дети соотечественников из Франции как-то сразу стали в лагере своими, быстро нашли с остальными общий язык, все вместе отправились в поход.

В этой группе есть наши земляки-белорусы. С мамой Толи Тибо мы давно переписываемся. Она рассказывает о семье, о том, как воспитывает своих детей, просит рассказать о Белоруссии, о родной

деревне. По ее просьбе корреспондент «Голоса Радзiмы» выезжал под Круки в Киев, встречался с ее матерью, сестрой, а потом о их жизни рассказывал на страницах газеты. Поездка сына в Советский Союз для Александры Тибо — большое событие. Толя встретится с бабушкой, теткой. Теперь уже сын будет рассказывать матери о ее Родине.

Таня Рябцеф (наверно, фамилия ее папы была просто Рябцев) — совсем русская. Глаза у нее светлые и глубокие, как наши прозрачные бездонные кристлы. С мамой и младшей сестренкой она живет под Парижем. Папа умер, и Таниной маме одной приходится

растить и воспитывать дочерей. Таня хорошо говорит по-русски — эта маминя заедуга, девочка много знает о нашей стране.

Танина мама родом из Белоруссии, она собиралась приехать к нам вместе с дочерью. Не получилось пока. Таня познакомится здесь со своими родственниками.

По-русски говорят и другие ребята. Пьер Андрие четыре года прожил в Запорожье, ходил в детский садик. Знает язык Сережа Кузан, все понимает Аня Голд. Конечно, за тот месяц, что ребята проведут в Крыжовке, их словарный запас здорово пополнится и они будут сами писать письма к нам в редакцию.

Райли Стрёмберг — пионерка.

Павлик Зайкин во время пребывания в Москве сделал снимки в Кремле.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Вот мы уже и в Киеве, в новой гостинице «Дніпро». Перед моим балконом треугольная площадь, направо — большой парк, налево — на высокой горе на берегу Днепра стоит фигура князя Владимира с крестом в руке. Прекрасная панорама!

Все ваши города очень красивые. Широкие улицы, много деревьев. Везде построены учебные заведения, дома отдыха, пионерские лагеря. В Ленинграде мне особенно понравилось сочетание старого и нового, Зимний дворец — и не менее величественное метро. То же и в Москве.

Побывали мы в Одессе, Херсоне, Запорожье, Ялте. Но самый дорогой для меня город — это Минск. Здесь я встретила со своими родными, побывала в гостях в их деревне. Все они живут хорошо, неграмотных нет, и хлеба вдоволь.

Советская страна, идущая по пути Ленина, строит счастливую жизнь для всех. А раньше богачи обещали царство небесное на том свете, а рай на земле создавали для себя.

Велика и прекрасна ваша страна, украшенная трудом советского народа. Всегда буду гордиться, что я родилась на земле, где началась новая жизнь.

Вера КЛОЧКО.

США.

Уважаемая редакция!

От души благодарю за книги, которые я имел счастье сегодня получить. Эту посылку я ждал с нетерпением, ибо ранее полученные книги все уже давно прочтены мною и моими постоянными читателями. Многие из них уже неоднократно справлялись — получили ли новые книги и получу ли? Конечно, определенного ответа дать им не мог, но обнадеживал, что думаю скоро получить, в чем не ошибся. Мы так привыкли к советской правдивой литературе, что без нее и жизнь становится скучной и неинтересной. В настоящее время в связи с поездкой президента Французской Республики генерала де Голля по Советскому Союзу местная печать изоцтретается в своих высказываниях и предположениях на все лады. Некоторые пытаются

придать этой поездке значение чуть ли не поворота во французской политике. Другие усматривают в этом угрозу интересам европейских и американских союзников. Но здравомыслящие, честные люди всего мира приветствуют эту поездку, надеясь, что это смягчит климат «холодной войны», который тяготеет над Европой и над всем миром в течение двадцати лет. Это сближение принесет пользу не только советскому и французскому народу, но и всему человечеству. Вместе со всеми людьми доброй воли мызрусские, живущие на чужбине, но любящие свою Родину, родной народ, радуемся и приветствуем такое сближение великого советского народа с французским. Верим и

надеемся, что сближение двух великих народов послужит скорейшему установлению мира на земле. Ведь положение во Вьетнаме все больше и больше обостряется. Героический вьетнамский народ истекает кровью в непосильной, страшной войне за свою независимость. Какое только оружие уничтожения не применяют против героического народа американские агрессоры. Но его волю к сопротивлению, к борьбе за свободу и независимость им не сломить!

Честные люди во всем мире клеймят захватчиков, готовы оказать народу Вьетнама любую поддержку.

И. СИНЯВСКИЙ.

Франция.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

3 ГВАРДЫ

НЕСКАРОНЫХ

У гарадскім пасёлку Камянец на ціхай вуліцы жыве старая жанчына, якую многія на Брэстчыне памятаюць маладой, смедай навлецінай і сямроўкай Веры Захараўны Харужай. Імя гэтай жанчыны—Праскоўя Фёдараўна Дзмітрук.

Перада мною ляжыць даведка з Дзяржаўнага архіва Брэсцкай вобласці. У ёй напісана:

Дзмітрук Проскоўя Фёдараўна, 1899 г. нараджэння, ураджэнка вёскі Ляскі Гарадзечанскай гміны, Пружанскага павета, Член КПЗБ з 1924 г.

...Семнаццацігадовай дзяўчынай трапіла Проскоўя ў Маскву на тэкстыльную фабрыку. Ішоў 1916 год. Маскоўскі пралетарыят рашуча выступаў супраць вайны і царскага ўрада. Маладая тэкстыльшчыца Дзмітрук разам з іншымі работнікамі ўдзельнічае ў забастоўках і дэманстрацыях. А калі цара скінулі і рабочы камітэт устанавіў кантроль над фабрыкай, Проскоўя заінтэрасавалася ў дружыну, якая ахоўвала прадпрыемства.

У 1920 годзе на намаганні маці Проскоўя вяртаецца ў родную вёску Ляскі. Яе расказы аб рэвалюцыйнай барацьбе маскоўскага пралетарыята хваляюць сялян. І моладзь вёскі пайшла не ў армію Пілсудскага, а ў Чырвоную Армію.

Пасля П. Дзмітрук уступае ў Камуністычную партыю Заходняй Беларусі і на працягу 15 гадоў выконвае яе заданні.

Каб схавалася ад паліцыі, пад рознымі прозвішчамі Проскоўя Фёдараўна працуе ў Брэсце, Пінску, Баранавічах, Гродзе, Вільні, Кракаве, у сельскіх раёнах. Яна стварае партыйныя ячэйкі, перавозіць інструкцыі ЦК партыі і нелегальную літаратуру, арганізуе на фабрыках і заводах прафсаюзы, кіруе выступленнямі рабочых за палітычны ўмоў працы і павышэнне зарплат, дапамагае сялянам адстойваць свае правы.

На заданні партыі ў Пінску Проскоўя Фёдараўна ўладкоўваецца на буйнейшае ў горадзе прадпрыемства—запалка-

вую фабрыку. Камуністы горада падрыхтавалі да гадзіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі вялікую дэманстрацыю. У першай калоне ішлі рабочыя запалкавай фабрыкі, дзе працавала Дзмітрук. Над калонай дунаў чырвоны сцяг.

Паліцыя накінулася на дэманстрантаў, хацела захапіць сцяг. Але рабочыя знялі яго з дрэўка і перадалі Дзмітрук. А тая схавала пад світку і непрыкметна выйшла з калоны ў завулак.

Начальнік пінскай паліцыі быў зняты з пасады за тое, што не змог спыніць камуністычную дэманстрацыю і не здолеў арыштаваць усіх яе арганізатараў.

Паліцыя доўга шукала рэвалюцыянерку пад псеўданімамі «Маруся», «Надзя», «Вера», «Голуб». Але ўсёды былі людзі, якія хавалі яе ад арышту, своєчасова павярэдвалі аб небяспечы.

Арыштавалі Проскоўю Фёдараўну толькі летам 1933 года. Выдаў правакатар. Але і за кратамі падпольшчыца не спыняла барацьбы. Адтуль ішлі на волю пісьмы, тэксты лістовак. Яны заклікалі рабочых і сялян яшчэ больш настойліва змагацца за свае правы, за народную ўладу.

З турмы Проскоўя Фёдараўна выйшла ў верасні 1939 года, калі Чырвоная Армія вызваліла Заходнюю Беларусь. Былая надпольшчыца пачала ладзіць новае жыццё на Брэстчыне. У сорок першым разам з байцамі Чырвонай Арміі адступала на ўсход, затым працавала ва Узбекістане.

Цяпер Проскоўя Фёдараўна на пенсіі. Старая камуністка не можа жыць без справы. Два разы на месяц яна прыходзіць у райком КПБ на пасяджэнні пяціхатнай партыйнай камісіі, разглядае заявы аб прыёме ў КПСС, дае моладзі наказ быць вернымі байцамі вялікай ленынскай партыі.

Б. БРЭУДА.

г. п. Камянец.

Павел Сёмуха: «Я не развітваюся з табой, Радзіма...»

Бадай, даўно ў доме Пятра Данилавіча Сёмухі не збіралася столькі гасцей, як у гэты вечар. Прычынай для іх прыходу былі провады брата Паўла ў Англію. Але раней, чым пачаць рэпартаж з гэтага вечара, я раскажу аб некаторых гадах з жыцця Паўла Данилавіча, прыгадаю дні, праведзеныя ім у Беларусі.

У маладосці Паўлу Сёмуху давялося перажыць нямала цяжкасцей, зазнаць гора ваеннага ліхалецця. У 1943 годзе ён у складзе арміі генерала Андэрсана пакінуў тэрыторыю Савецкага Саюза. Быў у Іране, Егіпце, Італіі. Пасля вайны жыццёвыя хвалі прыбілі яго да берагоў Англіі.

На чужыне Паўлу Данилавічу не раз прыгадваўся родны кут, а па начах сніліся брат Пятро, сястра Ганна. І тады туга па Беларусі яшчэ больш балюча кранала сэрца. У галаву не раз прыходзіла думка паехаць на Радзіму, пабачыць, якой яна стала цяпер, сустрэцца з роднымі і пабыць з імі. Але знаходзіліся людзі, якія адгаворвалі, палохалі Сібірю. Доўга вагаўся Сёмуха, пакуль перастаў верыць усялякай балбатні.

І вось ён на Радзіме. З Брэста Павел Данилавіч заехаў да сястры ў вёску Дунайчыцы, што на Нясвіжшчыне, потым пад Мінск у вёску Сеніца, да брата Пятра. Некалькі дзён Павел Данилавіч быў гасцем Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчынікамі за рубяжом і нашай рэдакцыі.

Прыгадваецца паездка з ім па Мінску. Павел Данилавіч аглядзеў жылыя пасёлкі рабочых трактарнага і аўтамабільнага заводаў, быў у мікрараёне Зялёны Луг. Потым наша машына вырвалася з шумных гарадскіх вуліц і выехала за горад. Ехалі ў Трасцянец. Зараз там узведзены велічны помнік-манумент у гонар загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны ад рук акупантаў 201.500 савецкіх воінаў, партызан і мірных грамадзян. Для помніка-манумента гарыць вечны агонь.

Усе сваякі Сёмухі выйшлі на шырокую вуліцу Сеніцы.

Той, хто прыходзіць у Трасцянец сёння, абавязкова схіліць галаву перад памяццю ахвяр фашызму. Ушанаваў іх памяць мінутай маўчання і Павел Данилавіч. Госць стаў і, вядома, прыгадваў страшныя гадзіны вайны, у якой ён удзельнічаў у складзе войск нашых саюзнікаў на Захадзе.

У той жа дзень мы пабывалі з Паўлам Данилавічам на Мінскім моры. Гэты маляўнічы куток Міншчыны ператварыўся ў цудоўнае месца адпачынку працоўных. Павел Данилавіч не ўтрымаўся, каб не сфатаграфавалі яго.

— Гэта для маіх знаёмых у Англіі, — сказаў ён, — а то некаторыя гавораць, што ніякага мора там няма. Цяпер жа я сваімі вачыма яго бачыў, ды і здымкі на памяць павязу.

Аб гераічных справах беларускага народа ў час гітлераўскага нашэсця Павел Данилавіч даведаўся з шматлікіх экспанатаў, выстаўленых у залах музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Пакідаючы музей, Павел Данилавіч мне сказаў: «Няхай будзе праклята гэтая вайна! Колькі гора прынесла яна людзям і мне асабіста. Каб яна ніколі не прыходзіла больш на нашу зямлю».

Вёска Сеніца — цэнтр калгаса імя Гастэлы. Там Павел Данилавіч меў гутарку са старшынёй арцелі Васіль Шыманскім. Старшыня раскажаў яму аб справах калгаса, як зараб-

ляюць і жывуць хлебаробы. Лічы, якія называў Шыманскі, здзівілі гасця, і ён сказаў:

— Ваш калгас, відаць, самы лепшы.

— Чаму самы лепшы? Не. У нас ёсць яшчэ багацейшыя калгасы. Але справа сёння і не ў тым, хто бяднейшы, а хто багацейшы. Цяпер усе калгасы нашага краю маюць трывалую эканамічную аснову і палітычна развіваюцца. Людзі сталі жыць заможна. Праўленне арцелі клапоціцца аб набліжэнні быта і культуры сельскага працаўніка да гарадскога. Многае ў гэтым напрам-

— За наша здароўе! — Павел, Ганна і Пятро ўзнялі чаркі.

ку ў нас ужо зроблена. Калгас мае сваю музычную школу, прыгожы клуб, ёсць магазіны, бальніца. Сотні калгаснікаў купілі тэлевізары, пральныя машыны. Вось прыезджайце да нас праз год-другі, — заключыў Васіль Шыманскі, — яшчэ не тое ўбачыце.

Развіталіся Павел Сёмуха і Васіль Шыманскі, як добрыя сябры.

...Сонца даўно схавалася на небасхіл, калі госці селі за

стол. Такое, калі можна назваць, «спазенне» адбылося не з-за нетаропкасці жонкі Пятра—Марыі. Не, яна з трыма сваімі нявесткамі Тамараю, Вольгаю і Яўгеніяй даўно ўправіліся. Падстава была другая. Поезд, якім ад'язджаў Павел Данилавіч у Англію, адыходзіў з Мінскага вакзала ў палове пятага раніцы, таму людзі і рашылі не класціся спаць, а правесці ноч за гасцінным сталом.

Па народнаму звычайу ганаровае месца за сталом заняў госць. Побач з ім самыя блізкія, брат і сястра. Навокал рассяліся пляменнікі — Іван, Міхаіл, Васіль, Мікалай, Сяргей, суседзі.

Налілі чаркі. Першым узняў чарку госць.

— Дарагія мае, я вельмі шчаслівы, што ўбачыўся з вамі і правёў разам столькі незабыўных для мяне дзён. Я дзякую маім сябрам з Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчынікамі за рубяжом і супрацоўнікам «Голасу Радзімы» за тое, што яны пазвалі мне цудоўны Мінск. Давайце вып'ем, каб Сёмухі заўсёды жылі ў дружбе і ніколі не забывалі таго, каго лёс адарваў ад вашай дружнай і вялікай працавітай сям'і.

Выпілі па першай чарцы, потым налілі па другой.

Пайшла паміж людзьмі мірная нетаропкая гамонка. Радня Сёмухаў у Сеніцы—гэта адзіная вялікая сям'я, хоць тры сыны Пятра ўжо адышлі ад яго і жывуць паасобку, маюць уласныя сялібы. Пляменнікі распывалі свайго дзядзьку Паўла, як яму жывецца ў Англіі.

А потым Мікалай узяў у рукі гармонік, і вялікі пакой пятровага дома напоўніўся музыкай. Пляменніцы першымі запелі песню. За жанчынамі пачалі падпяваць мужчыны, і праз расчыненыя вокны на ўсю вёску разносіліся песні. Узнімалася за сталом «Рэчанька», «Качуша», потым людзі спявалі пра тонкую рабіну, што схіліла

галаву да самага тыну, і гурочкі, якія дзяўчына збіралася пасяць нізка над вадою. Песні не раз змяняліся танцамі пад радыёлю.

Стрэлкі гадзінніка пачалі адлічваць другія суткі. Усё менш і менш заставалася часу да ад'езду на вакзал. Я бачыў, як цяжка рабілася на душы ў Паўла Данилавіча, як не хацелася яму развітвацца з роднымі.

На вакзале, калі да перона падышоў поезд, Павел Данилавіч не ўтрымаўся, дастаў з

Як не хочацца развітвацца з Радзімай.

кішэні хустачку. Ён цапаваў і абдымаў брата, сястру, пляменнікаў, а слёзы так і цякалі па яго твары. Чалавек плакаў, што зноў даводзілася развітвацца з зямлёю, дзе нарадзіўся і вырас, дзе застаюцца людзі адной з ім крыві.

— Я не развітваюся з табой, Радзіма, я толькі ад'язджаю, на час, — гаварыў Павел Данилавіч, заходзячы ў вагон.

Праз некалькі мінут поезд адышоў ад перона. Усе праводзячыя пажадалі Паўлу Данилавічу шчаслівай дарогі і спакойнага жыцця на зямлі, якая дала яму прытулак.

Л. СКІБЕНКА.

Фота А. Сасіноўскага.

У час гутаркі са старшынёй калгаса Васіль Шыманскім.

У Мінску ў памяшканні акруговага Дома афіцэраў нядаўна праходзіў IX з'езд архітэктараў Беларусі. Са справаздачным дакладам праўлення Саюза архітэктараў БССР выступіў старшыня праўлення Э. Дзямідаў.

З'езд абраў новае праўленне Саюза архітэктараў на чале са старшынёй В. Аладавым і рэзідэнтку камісію. Прынята рэзалюцыя, якая накіроўвае работу беларускіх архітэктараў на паспяховае вырашэнне надзённых задач.

Ніжэй мы друкуем у скарачэнні артыкул беларускіх архітэктараў В. АЛАДАВА і Г. СЫСОЕВА «Наш абавязак, нашы патрэбы», змешчаны ў газеце «Літаратура і мастацтва».

Форум дойдзідаў

За апошнія гады архітэктары Беларусі зрабілі многа цікавага. Кола іх дзейнасці выключна шырокае. Гэта і раённая планіроўка, і праектаванне новых гарадоў і вёсак, мікрараёнаў, жылых і грамадскіх будынкаў, комплексаў прамысловых прадпрыемстваў. За сямігодку ў рэспубліцы на базе бурнага росту хімічнай і машынабудаўнічай прамысловасці ўзніклі новыя гарады — Жодзіна, Наваполацк, Светлагорск, Салігорск.

Значна развіваліся Мінск, Брэст, Віцебск, Гродна, Гомель, Магілёў. Сёння для ўсіх абласных цэнтраў распрацаваны генеральныя планы. На новым генеральным плане будзе сёння і беларуская сталіца. Палажэнні, якія закладзены пры яго распрацоўцы, сталі эталонам для генеральных планаў многіх буйных гарадоў Савецкага Саюза.

Характэрнай асаблівасцю праектавання новых і рэканструкцыі старых гарадоў з'яўляецца тое, што архітэктары імкнуцца ізаляваць жылыя раёны ад шумных транспартных магістраляў, ствараюць цікавыя ландшафтныя кампазіцыі, найлепшыя ўмовы для адпачынку жыхароў. Цяпер ужо немагчыма праектаваць новыя раёны без сеткі абслугоўвання — абавязкова ствараюцца грамадска-гадальныя цэнтры, рэзгорнутая сетка гандлю, грамадскага харчавання, дзіцячых устаноў і школ.

Праектаванне і будаўніцтва нашых новых ансамбляў, і ў першую чаргу жылых, вельмі добра на індустрыяльную базу. Гэта дало магчымасць арганізаваць масавае і хуткае будаўніцтва жылых і жылішчых маштабах. За апошнія гады архітэктары ўнеслі шэраг направак у планіроўку буйнапанельных жылых дамоў, стварылі ў новых кватэрах больш зручныя ўмовы. Многое зроблена і для таго, каб палепшыць вонкавае аблічча тыповых дамоў. Шэраг элементаў, такіх, як балконы, узходы, атрымаў больш выразнае гучанне. Увасцеце новых элементаў — лоджый, афактурных панэляў, больш смела колеравае вырашэнне зноўна пададзена ахотэры тыповых дамоў. Грамадскія будынкі, школы і дзіцячыя ўстановы такема будаваліся згодна з прынцыпам сучаснага разумення архітэктуры — функцыянальнай і канструктыўнай элігансці збудаванняў добра

спалучаюцца з ясным вобразным ладам унутранага асяроддзя і вонкавага аблічча будынка.

Вядомы дзеячсці і ў архітэктары, якім займаюцца праектаваннем прамысловых комплексаў. Створаны новыя тыпы прамысловых будынкаў, якія аб'ядноўваюць у адным аб'ёме розныя тэхналагічныя працэсы, назват некалькі сумесных вытворчасцей. Сур'езная ўвага аддана тэхнічнай эстэтыцы, што спрыяльна ўплывае на атароў рабочых, на павышэнне прадукцыйнасці працы. Архітэктары пачалі больш клапаціцца аб паравяні фасадна і інт'ер'ераў прамысловых будынкаў.

Ешчэ п'ўныя поспехі ў архітэктары, якія працуюць для вёскі. Набудавана некалькі новых катэльных і саўгасных гарадоў, распрацаваны генеральныя планы забудовы катэляў і саўгасяў.

ПАПАЎНЕННЕ

Новы спектакль «Ваўкі ў горадзе» Л. Шэйніна выхуче да пастаноўкі Рэчыцкі народны тэатр. Адно з галоўных роляў у ім будзе іграць тэхнолаг харчакмбіната Волга Вішняк. За час існавання народнага тэатра яна сыграла ўжо на сцэне звыш дзесяці адказных роляў. Асабліва ўдаўся ёй вобраз Валькі ў спектаклі «Іркуцкая гісторыя» А. Арбузава, пастанавленым у мінулым годзе.

Нядаўна Волга Вішняк арысвоена званне артысткі народнага тэатра. Разам з ёю гэтага звання ўдасцоены і іншыя ўдзельнікі творчага калектыву — фармацэўт гарадской аптэкі № 7 А. Віхновіч, старшыня мікрабнага таварыства гдухі Я. Колел, старшыня гарадскога спартыўнага таварыства А. Сцепаненка.

Цяпер 12 удзельнікаў гэтага творчага калектыву носяць званне артыстаў народнага тэатра.

У БАРАНАВІЦКІМ НАРОДНЫМ

Жыхарам горада і раёна прыйшліся да спадобы многа спектаклі Баранавіцкага народнага тэатра. Сярод іх — «Без віны вінаваты» А. Астроўскага, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Слава» В. Гусева і іншыя.

Цяпер калектыв тэатра працуе над пастаноўкай «Пакаранне без злачынства» па п'есе А. Сафронава. Гэта камедыя на сучасную тэму з жыцця архітэктараў.

Да 90-годдзя з дня нараджэння

Элаіза Пашкевіч—Цётка

Хтосьці слухна заўважыў, што гісторыя беларускай дэвалюцыйнай літаратуры гэта сумны мартыралог, які вечна будзе нагадваць трагічную долю народных талентаў, што «рана пачалі і рана скончылі» свой тужлівы жыццёвы шлях.

І гэта слухна, таму што царызм валодаў нейкай дзіўнай сілай яўнага і тайнага матадора, забойцы ўсіх тых, у кім палымнеў свабодалюбівы розум і вялікае сэрца народных заступнікаў. І хоць Цётка не трапіла за чыгунныя краты Петрапаўлаўскай крэпасці, своечасова эміграваўшы за граніцу пасля падаўлення рэвалюцыі 1905 года, — яна не пазбегла «ўсваеднага жандарскага вока», і неўзабаве на радзіме трагічны збег спароджаных царызмам акалічнасцей дачасна звёў выдатную паэтэсу-рэвалюцыянерку ў магілу.

Цётка прыйшла ў беларускую літаратуру напярэдадні рэвалюцыі 1905 года, і самабытны паэтычны талент яе, як той мэтэр, маланкава бліснуў на паэтычным гарызонце і маланкава згас.

Але ён пакінуў за сабою вогненны след палымнага рэвалюцыйнага слова — жывой народнай паэзіі — праўды, увасобленай у яскравых, эмацыянальна ўсхваляваных вобразах, аднолькава блізкіх і зразумелых і простама чалавеку вёскі, і прагрэсіўна настроенаму інтэлігенту. І гэта натуральна, таму што народная плынь беларускай класічнай літаратуры, вытокі якой бяруць свой пачатак у вуснай паэзіі працоўнага люду і мастацкай спадчыне Францішка Багушэвіча, набыла вышэйшыя ідэйныя і эстэтычныя вартасці ў творчасці малодшай плеяды пісьменнікаў пачатку ХХ стагоддзя — Янкi Купалы, Якуба Коласа, Цёткі і многіх іншых. Сярод іх Цётка нека адрозна пасвойму прыкметна вызначылася сваім рэвалюцыйным тэмпераментам і самабытнасцю, ёй адной уласцівымі асаблівасцямі прыгожага паэтычнага таленту. Ужо першыя вершы Цёткі («Лета» — 1902, «Восень» — 1903, «Мужыцкая доля» — 1903, «Музыкант беларускі» — 1904, «Хрэст на свабоду» — 1905) шырока раскрылі перад тагачасным чытачом глыбока патрыятычны, рэвалюцыйны напрамак яе паэзіі, творчы пафас якой чэрпаў свой сацыяльны аптымізм з жыццядайнай крыніцы свабодалюбства і плебейскай нянавісці да «праклятай самадзяржаўнай рэчаіснасці».

І калі расійскаму пралетарыяту не ўдалося ў 1905 парваць самадзяржаўныя пугы, дык у Кастрычніку 1917-га ён навечна знішчыў іх, усталяваўшы царства вечнай свабоды, роўнасці і братэрства сацыялістычных нацый на абшарах былой царскай імперыі.

Мужны, рэвалюцыйны голас беларускай паэтэсы дапамагаў народу змагацца за ўстаўленне Савецкай улады, бо ў памяці свежыя яшчэ быў яе герайны заклік: «Трэ' злізаць усіх міністраў, бюракратаў антыхрыстаў... трэ' цара павесіць!»

Слушна адзначыў Міхась Клімковіч, што «вершы Цёткі 1905-га і пазнейшых гадоў паказваюць, што паэтэса ўяўляла сабе рэвалюцыю ў двух вобразах: у вобразе ачышчальнай навальніцы, якая пройдзе па свеце, спалошча, спалыціць чорныя сіль, што прыгнечваюць чалавека, і ў зусім рэалістычным вобразе крывавай, зацятай барацьбы не на жыццё, а на смерць народных нізоў супраць цара і яго слуг, «пачынаючы з сена, аж да стражнікавага брата». Вершамі апошняга тыпу з'яўляюцца: «Хрэст на свабоду», «Ласы», «Перад новым годам», «Пад штандарам», «Будаўнік», «Добрыя весці». Да іх прымыкаюць апаваданні: «Прысвага над крывавамі разорамі», «Навагодні ліст» і «Допісы ў газетах».

Творы гэтыя знамянальныя яшчэ і тым, што яны выходзяць далёка за межы тагачаснай нацыянальна-беларускай рэвалюцыйнай тэматыкі. Яны аднолькава актуальна гучалі як для беларускага пралетарыя і беднага селяніна, так і для рускага, украінскага і для ўсіх тых, хто быў «пакрыўджаны і уніжаны» тагачаснай самадзяржаўнай рэчаіснасцю.

Вось чаму паэтэса так шчыра вітала рэвалюцыйны ўздым расійскага пралетарыята, калі ён рашуча заявіў у грозным 1905 што «цара павесіць трэба... З той пары Масква, Варшава, Рыга, Вільня, Баку, Лібава, Беларусь, Літва, Расея гоняць вон цара-зладзея».

Шмат шчырых лірычных вершаў і песняў пакінула Цётка сваіму ўдзячнаму народу. Яны навечна застануцца ў яго памяці, як сімвал самаадданай рэвалюцыйнай барацьбы народнага песняра за свабоду і шчасце людзей на зямлі і знішчальна-п'якучы дакор-праклен тым вылюдкам і адшчапенцам, што здрадзілі свайму народу і сёння злобна выюць у бяссільнай злосці з-пад мюнхенскай, нью-йоркскай і лонданскай падваротняў.

Цётка і яе паэзія з'яўляюцца вечна духоўнай спадчынай беларускага народа! І ніхто так удала не вызначыў літаратурна-гістарычнае значэнне яе рэвалюцыйна-дэмакратычнай творчасці, як гэта зрабіла сама паэтэса.

«На магіле зыйду дубам, пачну шаптаць братнім губам аб іх долі, аб свабодзе, стану песняй у народзе! Пастух дудку з мяне скруціць, як заграе, кроу замуціць, як заенчыць, кожны ўстане: «Што за гроне, што за гроне? Што то будзе, што то будзе з гэтай песняй у нашым людзе!».

Яна, палымная Цётчына песня, клікала працоўныя масы на барацьбу супраць царызму і сёння з'яўляецца жывым здзяйсненнем рэвалюцыйных мараў паэтэсы, яе свабодалюбых ідэалаў, што пышным квеццем расквітнелі ў Савецкай Беларусі.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ.

КРАТКИЙ БЕЛОРУССКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Начало в № 22 (928).

Л

ЛОЖАК кровать
ЛУЗАНЫ луценный
ЛУНАЦЬ реать, парить
ЛУПЦОУКА порка, взбучка
ЛУСТА ломоть
ЛУХТА чушь, ерунда
ЛЫЖКА ложка
ЛЫТКА икра (часть ноги)
ЛЫЧ рыло
ЛЮЛЬКА трубка для курения
ЛЮСТРА, ЛЮСТЭРКА зеркало
ЛЮТЫ февраль
ЛЯДА вырубка, подсека
ЛЯЙЧЫНА вожжа
ЛЯЛЬКА кукла
ЛЯМАНТАВАЦЬ вопить
ЛЯМЕЦ войлок

М

МАГЧЫМА возможно, мыслимо
МАЁМАСЦЬ имущество
МАЁНТАК поместье, усадьба, имение
МАЖНЫ дорожный, плотный
МАКАЦЁР горшок для растирания мака
МАЛАДЗІК молодой месяц
МАЛАНКА молния
МАЛЕНСТВА малолетство
МАЛПА обезьяна
МАЛЯВАЦЬ рисовать
МАНЕРКА круглая жестяная коробка
МАНИЦЬ врать, лгать
МАРДАВАННЕ изнурение, изматывание
МАРКОТНА печально, грустно
МАРНА напрасно
МАРНАТРАВЕЦ бездельник, расточитель
МАРУДНА медленно, медлительно мешкотно
МАСТАК художник
МАТКА мать
МАТУЛЬКА мамочка
МАХЛЯВАННЕ мошенничество, плутовство
МЕХ мешок из рожи
МІГЦЕННЕ мигание, мерцание
МІЖВОЛЬНА невольню, произвольно
МІНАЦЬ миновать, проходить стороной, избегать
МІТУСНЯ суетня, суета, суматоха,

У Лідзе насыпаны Курган бессмяротнасці ў гонар загінуўшых людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. 8 ліпеня—у дзень вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў ля Кургана адбылося ўскладанне вяноў.

Фота А. Перахода.

ИТОГИ БУХАРЕСТСКОГО СОВЕЩАНИЯ: КУРС — МИР И БЕЗОПАСНОСТЬ

ВСТРЕЧА на высшем уровне представителей стран Варшавского Договора, происходившая с 4 по 6 июля в Бухаресте, войдет в историю как важнейшая веха в борьбе за мир и безопасность народов. Сопровождение привлекло широкое внимание мировой общественности. Те, кто поставил свои подписи под принятыми в румынской столице важнейшими документами — Заявлением в связи с агрессивней ДСША во Вьетнаме и Декларацией в интересах укрепления мира и безопасности в Европе, — представляют мир социализма, цель которого — счастье и спокойствие всех народов. Варшавский Договор — организация социалистических государств Европы, — не если судьбы старого континента и составляют основную заботу стран — участниц этой миролюбивой организации, то они не могут оставаться равнодушными и к агрессии в других частях света, к интервенции американского империализма во Вьетнаме, к страданиям и бедствиям свободолюбивого вьетнамского народа.

«Страны — участницы Варшавского Договора, — говорится в Заявлении по Вьетнаму, — обращаются к правительствам всех государств с призывом сделать все от них зависящее для того, чтобы положить конец агрессии США во Вьетнаме, ликвидировать военный очаг в Юго-Восточной Азии, добиться освобождения напряженности и нормализации международных отношений».

Положение в Европе становится все более тревожным. Соединенные Штаты Америки пошли на договор с милитаристскими и ревизионистскими силами в Западной Германии. Повторяются роковые ошибки прошлого, стоившие неисчислимых жертв

и страданий европейским народам. Дважды на протяжении последних пятидесяти лет германские империалисты заливали кровью страны Европы, и огромная доля вины за это лежит на тех, кто попустительствовал фашистской агрессии.

Американский империализм вновь делает ставку на западногерманских милитаристов. По воле Вашингтона Федеративная Республика Германии — основная ударная сила НАТО. Развитая военная промышленность, полмиллиона солдат под ружьем бундесвера, командные посты в атлантическом блоке — вот она, реальная угроза. Остался лишь один шаг — и ядерное оружие окажется в руках боннских ревизионистов, которые все громче и громче требуют пересмотра существующих границ между европейскими государствами.

Государства, представленные на Бухарестском совещании, всесторонне рассмотрели все, связанное с нынешней обстановкой в Европе, тщательно взвесили все основные факторы. Они пришли к выводу, что в Европе, где почти половину государств составляют социалистические страны, можно предотвратить опасное развитие событий. Для этого необходимы совместные усилия всех государств, всех общественных сил, выступающих за мир. Это поможет решить проблемы европейской безопасности, парализовать влияние темных сил агрессии.

«Государства, подписавшие настоящую Декларацию, — говорится в этом важнейшем документе, — выражают готовность искать вместе с другими государствами взаимоприемлемые пути к укреплению мира в Европе. Они преисполнены решимости

отстоять на международной арене линию на мир, международное сотрудничество государств, на сплочение всех свободолюбивых и прогрессивных сил, бороться против империалистической агрессии, политики диктата и насилия, поддерживать дело свободы, национальной независимости и социального прогресса.

Участники совещания обращаются ко всем европейским правительствам и нациям, ко всем силам мира и прогресса нашего континента — без различия их идеологических, политических или религиозных убеждений — с призывом объединить свои усилия для того, чтобы Европа — один из важнейших центров мировой цивилизации — стала континентом всестороннего и плодотворного сотрудничества между равноправными нациями, мощным фактором стабильности и взаимопонимания во всем мире».

Зарубежная печать, широко комментируя итоги совещания в Бухаресте, подчеркивает, что оно было отмечено полным единодушием, взаимопониманием всех участников. Да и может ли быть иначе: внешняя политика стран социализма направлена на обеспечение мира, на решительный отпор империалистической агрессии.

И снова в глупейшем положении оказались те любители ловить рыбу в мутной воде, которые и до начала, и во время Бухарестского совещания предрекали некое «различие в мнениях» участников Варшавского Договора.

Единство и братское сотрудничество социалистических стран — такова надежная преграда против замыслов империалистов.

ЗЛАВЕСНЫЯ МЭТЫ, ЗЛАЧЫННЫЯ ПЛАНЫ

Даўно скончылася вайна, але да гэтага часу яшчэ не ўсе злачынствы фашызму раскрыты, не ўсе вазеныя злачынцы пакараны. І час ад часу з'яўляюцца ў друку паведамленні аб нечаканых знаходках, якія праліваюць святло на тыя страшэнныя задумы, што вышлі ў свой час гітлераўскімі чалавечымі існаваннямі.

Вось дзве з іх. Зусім нядаўна ў адным з архіваў сярод трафейных дакументаў трэцяга рэйха знойдзена карта, частка якой тут паказваецца. Старанна вычарчаныя кружочки побач з назвамі гарадоў, афарбаваныя ў яркія колеры тэрыторыі. У кружочках — лічбы. Гэта карта задуманага канібаламі дваццатага стагоддзя страшэннага злачынства — германскай каланізацыі Прыбалтыкі і Беларусі. Некалькі раней быў знойдзены гітлераўскі план пасляваеннага «уладкавання» Мінска.

Вельмі цяжкія выпрабаванні выпалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны на долю беларускага народа. Гітлераўскія захопнікі знішчылі ў Беларусі звыш 2 200 тысяч чалавек, у тым ліку 1 409 225 мірных грамадзян, у асноўным жанчын, дзяцей, старых. Яны разбурылі і спалілі 209 гарадоў, 9 200 сёл і вёсак. Рэспубліка страціла больш паловы свайго нацыянальнага багацця. Але гітлераўцы рыхтавалі беларускаму народу яшчэ больш страшэнную долю.

Яшчэ задоўга да разбойніцкага плана нападу на нашу краіну кіраўнікі гітлераўскага рэйха старанна распрацавалі злачынскую праграму зніжэння і знішчэння народаў усходняй Еўропы — так званы «генеральны план «Ост»». Яго тэкст да гэтага часу не знойдзены. Аднак знойдзена перапіска, якая датычыцца плана, захавалася заўвагі і прапановы па «генеральнаму плану «Ост»» начальніка аддзела каланізацыі першага галоўнага палітычнага ўпраўлення міністэрства па справах акупіраваных усходніх абласцей Эрыха Ветцеля. Гэтыя дакументы ў дастатковай ступені

раскрываюць злачынныя задумы фашысцкіх вылюдкаў.

Шляхам масавага знішчэння і высялення карэннага насельніцтва яны думалі «вызваляць» тэрыторыю Польшчы і заходняй частцы Савецкага Саюза для германскіх каланізатараў. Планавалася на працягу трыццаці год выгнаць з гэтых тэрыторый каля 31 мільёна чалавек — 80—85 працэнтаў польскага насельніцтва, 65 працэнтаў насельніцтва заходніх абласцей Украіны, 75 працэнтаў насельніцтва Беларусі, значную частку насельніцтва Латвіі, Літвы і Эстоніі. Застаўшаеся карэннае насельніцтва меркавалася анямечыць. З гэтай мэтай гітлераўцы намерваліся пасяліць тут 10 мільёнаў немцаў. Але нават гэтыя планы прызнаваліся зусім недастатковымі. З часам колькасць выселенага насельніцтва збіраліся павялічыць да 46—51 мільёна чалавек.

Па «генеральнаму плану «Ост»» Беларусь павінна была ўваходзіць у якасці генеральнага камісарыята ў склад імперскага камісарыята Остлянд. Як ужо гаварылася, 75 працэнтаў беларускага насельніцтва прадугледжвалася знішчыць або выселіць з займаемай тэрыторыі. Астатнія 25 працэнтаў павінны былі быць анямечаны. На карце абзначаны планымыя размеры насельніцтва гарадоў. Прыбалтыкі і Беларусі. У Мінску, напрыклад, гітлераўцы намерваліся пасяліць 50 тысяч немцаў і пакінуць пакуль для выкарыстання ў якасці разбойнай сілы 100 тысяч мясцовых жыхароў, у Магілёве пасяліць 20 тысяч немцаў, у Гомелі — 30 тысяч, у Полацку — 10 тысяч. І іншых гарадоў не мінулі фашысцкія каланізатары. У Навагрудку, Ліду, Барысэў яны збірліся перавезці па пяць тысяч немцаў, у Маладзечна — сем тысяч, Вілейку — тысяч.

Толькі ў дваццаці найбольш буйных гарадах меркавалася пасяліць 208 тысяч каланістаў і пакінуць толькі 480 тысяч мясцовых жыхароў. Жывымі маглі застацца толькі тыя, хто здольны працаваць фізічна.

Гэтыя людзі пазбаўляліся ўсіх правоў, яны павінны былі знаходзіцца на стэновішчы разбоў.

«Славяне павінны працаваць на нас, — заяўляў, выступаючы перад саўдзельнікамі ў злучэнствах, адзін з натхняльнікаў плана «Ост» рэйхсфюрэр СС Генрых Гімлер. — Яны могуць памерці, паколькі яны не патрэбны нам».

«Для нямецкага насельніцтва ўсходніх абласцей, — пісаў Гімлер, — не павінна быць вышэйшых школ. Для яго дастаткова няўнасці чатырохкласнай народнай школы. Мэтай навучэння ў гэтай народнай школе павінна быць толькі: простае вылічэнне, самае большае да 500, уменне распісацца, унушэнне, што боская заповедзь заключаецца ў тым, каб падпарадкавацца немцам, быць сумленным, стараным і паслухмяным. Уменне чытаць я лічу непатрэбным...»

У адпаведнасці з гэтай страшэннай праграмай быў распрацаваны і план пасляваеннай перабудовы Мінска. Уздоўж Свіслачы, паміж вуліцамі Інтернацыянальнай і Першмайскай, гітлераўцы збірліся ўзвесці будынак галоўнага ваенна-фашысцкага ўпраўлення, а ў межах вуліц Свяддлова, Камсамольскай, Кірэваз — будынык СД, жандармерыі і іншых карных органаў. На важнейшых магістралях пры выезде з горада намячалася пабудова велізарных казармы для размяшчэння гарнізонаў эсэсаўцаў. У раёне вуліц Берсана і Мяснікова планавалася ўзвесці велізарную турму. У раёне вуліцы Карла Лібкнехта, там, дзе цяпер вырабвалі мікраваен, меркавалася пабудова крэматоў з пляцоўкай для расстрэлу і спецыяльнымі пад'язнымі дарогамі.

Так меркавалі гітлераўцы «перабудаваць» Мінск, усю Беларусь. «Трэба зыходзіць з таго, што беларусы з'яўляюцца найбольш бяспечным для нас народам з усіх народаў усходніх абласцей», — пісаў у сваіх заўвагах і прапановах па «генеральнаму плану «Ост»» фашыст Эрых Ветцель, які лічыў сябе знаўцам Расіі.

Аднак гітлераўцы жорстка пралічыліся. З першых жа дзён разбойніцкага нападу на нашу краіну беларускі народ разгарнуў шырокую барацьбу супраць захопнікаў. Зусім не «бяспечным» аказаўся ён для фашысцкіх акупантаў. Больш аднаго мільёна беларусаў уступілі ў рады Савецкай

OSTLAND

Арміі, а на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі рэспублікі разгарнулася ўсенародная партызанская барацьба з гітлераўскімі захопнікамі. У партызанскіх атрадах налічвалася 373 тысячы народных месціўцаў. Акрамя таго, больш 70 тысяч патрыётаў змагалася ў падполлі. А колькі было такіх, хто не называўся ні партызанам, ні падпольшчыкам, а проста пры першым выпадку біў гітлераўцаў, дзе мог і як мог, з дня ў дзень!

Варварскім планам гітлераўцаў не суджана было збыцца. Савецкі народ пазбавіў чалавечтва ад карычневай чумы фашызму. Але ёсць у свеце сілы, якія спрабуюць гальванізаваць, ажывіць страшэннага спрута. Праклятую народам свастыку ўваскрэшае і ўскармлівае яе даўні верны заступнік — амерыканскі долар. У цёмных кутках зноў пачынае варушыцца ўсялякая погань. Крывае памелле муціць галовы недабі-

тым гітлераўцам і іх паслядшам — заходнегерманскім рэваншыстам. Яны спрабуюць цяпер сцярджаць, што фашысцкая Германія вяла вайну супраць Савецкага Саюза нібы ў мэтах самаабароны, што гітлераўцы ніякіх планаў заняволення народаў СССР не мелі. Паказаныя тут фашысцкія дакументы яшчэ раз рашуча абвяргаюць паклённіцкія выдумкі фальсіфікатараў гісторыі.

Урокі нядаўняга мінулага, як бачна, нічога не далі гэтым панам. Яны хочуць паўтарыць «эксперымент», які не ўдаўся Гітлеру. Аднак на гэты раз імперыялістам не ўспіць пільнаць народаў. Сілы міру знішчаць любога агрэсара.

**В. МІХАЙЛАУ,
В. РАМАНОВСкі,
кандыдат гістарычных
наук.**

Зусім будзённы выгляд

Бацьку і маці ён страціў дваццаць пяць год назад. Яму тады было пяць год. Спачатку не стала бацькі. Потым прыйшлі і за маці. Дзед і бабка ўзялі яго на выхаванне, спадзеючыся, што бацька з маці калі-небудзь вернуцца. Ён верыў у гэта доўгія гады, верыў нават тады, калі ўжо не было чаму верыць — ён стараўся захаваць надзею. Яны не вярнуліся. Да гэтага часу ён адчувае іх страту, як крыўду. І калі ўжо давалася патрапіць у гэты горад, дык ён хацеў ведаць, дзе гэта пачалося.

Будынак яму хутчэй нагадваў музей, чым піваварню ці піўную. Ён чакаў убачыць нешта іншае, нешта жывое, а не музей.

Адчыніўшы дзверы піўной, ён пачуў, як ударылі палачкі барабанаў. Ён ішоў міма занятых сталоў пад барабанны бой, які неўзабаве перайшоў у марш, ішоў па цаглянай падлозе між радамі сталоў, як на парадзе, не адводзячы вачэй ад малой сцэны, дзе аркестр іграў ваенны марш. З пульта звясалі рознакаляровыя сцяжкі Баварыі — сінія і белыя, сінія і белыя ромбікі. Людзі за сталамі веселіліся, а над імі нёсся барабанны бой.

Свабоднага століка не было, і ён заняў месца за вялікім драўляным сталом, за якім сядзелі толькі двое — чалавек з чырвоным тварам і вільготным белым ілбом і стары, які, не выпускаючы з рук свой куваль, п'ява, увесь час моршчыўся і ссоўваў густыя сівыя бровы. Ціхі стол — тут не размаўлялі. Перад чырванатварым стаяў пусты гліняны куваль. Афіцыянтка, ідучы міма, прыхапіла яго з сабой, і чалавек моўчкі ўзняў указальны палец. Афіцыянтка кінула і падышла да новага гасця, які сеў побач з дзядулем.

— Што будзеце заказваць?

Ён заказаў каўбасу і чорнае мюнхенскае піва. Калі яна адышла, стары сказаў:

— Трэба было сказаць: палавіну. Яна прынясе вам літр. Куваль былі літровыя, і афіцыянтка прынесла літр піва і каўбасу.

— Што я вам казаў. Прынесла літр, — стары насупіў бровы.

— Не пашкодзіць.

— Пакуль — не, а потым... Вы не з Зальцбурга?

— Не, — ён не спяшаючыся жаваў каўбасу, маючы бульбу ў хутка астываючы тук. Есці не хацелася. Ён еў толькі дзеля таго, каб быць тут і ўсё разгледзець. Вось яна, тая атмосфера. Складзеністыя пакой, драўляныя сталы, размаляваная столь — рэшткі рыцарскай рамантыкі.

— Дык вы не з Зальцбурга?

— Вы, — умяшаўся чырванатвары, — вы з Аўгсбурга.

— Будзеце абедаць, пан Штэфан? — звярнулася да яго афіцыянтка.

— Я не з Аўгсбурга, — адказаў гасць.

— Ведаеце, што самае лепшае ў Аўгсбургу? Мюнхенскі поезд, — сказаў пан Штэфан.

Стары зарагатаў.

— Не, не, — дабрадушна смеючыся, вымавіў ён, — вы з Нюрнберга.

— Я не з Нюрнберга. Я з...

— Не, не, — перапыніў яго пан Штэфан. — не гаварыце, дайце мне адгадаць.

— Няхай адгадае, — сказаў стары. — Як вам падабаецца наша піва?

— Вы і не з Гановера, — разважаў пан Штэфан, — там людзі занадта напышлівыя — адчуваецца англійская кроў. Я, пане, не хацеў бы мець сваякоў у Англіі. Нават англійскую каралеву не хацеў бы мець сваёй цёткай.

— Не хацеў бы мець каралеву цёткай... — паўтарыў за ім, шчыра забаўляючыся размовай, дзедка.

Госць пакруціў галавой. Ён кончыў есці, дапіў піва і паглыбіўся ў свае думкі. Дык, значыцца, гэта было тут. Пад гэкі такога ж марша паяўляўся Гітлер. Музыка, праўда, старэй за Гітлера, і яе можна слухаць, але з таго часу, як ён яе паставіў сабе на службу, яна з тых жа часоў, што і ён, і сучаснікі ніколі не пазбавяцца пачуцця, што гэта — яго музыка. Нібыта ён вынайшаў барабан. Але ж не ён выдумаў і армію. Ён вельмі мала чаго вынайшаў, гісторыя ўсё ведала і раней. Жахлівым было награвашчанне многіх старых вынаходстваў у адну кучу, у нейкае зборышча няшчасцяў і пагібелі.

— Мюнхен бамбілі? — запытаў ён старога. — Часта?

— Бамбілі? — стары ссунуў бровы. — Мой знаёмы, ён жыў на другім канцы Мюнхена, аж вунь там, папрасіў мяне аднойчы: «Франц, у цябе домік цэлы, а мой учора разбамбілі, дык ці не пусціў бы ты мяне?». «Прыходзь, кажу, пакуй свае бэбахі на тачку і — давай!» Ну, на другі дзень ён цягнецца з тачкай, а майго доміка ўжо няма.

— Вы чужаземец, — заявіў пан Штэфан, — вы не тутэйшы, не з Германіі.

— Я прыехаў з Пари.

— Die goldene Stadt Prag, — насупіўся стары.

— Бо вы, — працягваў пан Штэфан, — вы пытаецеся, ці бамбілі Мюнхен. Цяпер гэтага ўжо не відаць. Мы ўсё адбудавалі. У нас мноства рабочых з-за мяжы, гастарбайтары: туркі, іспанцы, сербы, італьянцы, грэкі і каго толькі няма!

— Яшчэ адзін, пан Штэфан? — падняла афіцыянтка гліняны куваль, які ляжаў перад ім.

— Не бачыце хіба — пусты?

— Я іх баюся, гэтых фрэмдарбайтараў, — мармытаў стары. — Хутка іх будзе больш, чым немцаў. Аднойчы раніцай мы працнемся, а каля кожных дзвярэй будзе стаяць фрэмдарбайтар з аўтаматам.

— Гастарбайтараў ніколі не будзе больш, чым немцаў, — заявіў пан Штэфан. — Але, калі б іх было і больш, мы заўсёды здолеем утрымаць парад.

— Паліцыя слабая, — буркнуў стары.

— Не ў паліцыі справа!

Аркестр зайграў «Wenn die Elisabeth nicht so schöne Beine hätte».

Барабаны ўтаравалі нават факстроту. Потым было: «Веня, Веня, дзе твае валасы», затым «Bei uns». Барабаны не сціхалі.

— Добра барабаняць, хлопчыкі, — адзначыў пан Штэфан. — А ў армію ісці не хочучь. Паглядзіце вунь на той стол. Адны студэнты. Б'юся аб заклад, што яны будуць адкручвацца ад ваеннай службы.

— Яны здаровыя, — здзівіўся старэнькі, — чаго ж ім адкручвацца?

— Прабачце, — умяшаўся гасць, — дзе тут стаяла трыбуна?

Ён хацеў ведаць усё дакладна, каб мець поўнае ўяўленне.

— Якая трыбуна?

— Трыбуна, з якой выступаў Гітлер.

— Так, так, — пацвердзіў стары, — тут недзе ён выступаў.

— Вам наверх трэба. Па сходах наверх, там ёсць зала, — тлумачыў пан Штэфан. — Думаю аднак, што яна замкнута. Не ведаю дакладна. А што вы хацелі?

— Так. Паглядзець. Усё-такі гістарычнае месца.

— Гэта правільна, — згадзіўся пан Штэфан.

— Я яшчэ вярнуся.

Госць выйшаў з піўной. Яму было прыкра, што ён дапусціў памылку — хаця быццам бы тут, у піўной, не магла стаяць трыбуна. Ён не ўзяў плашча, і на сходах яму стала холадна. У дваццаць трэцім на

гэтай лесвіцы Гітлер са сваімі эсэсаўцамі мчаўся на пасяджэнне баварскага ўрада. Зрэшты, урад мог засядаць і недзе ў іншым месцы. Але напруна Гітлер вяртаўся сюды, каб гаварыць, крычаць, крычаць... У дваццаць трэцім бацька і маці былі дзецьмі, яны яшчэ не ведалі, што спаткаюцца і што ў іх саміх будзе дзіця. У дваццаць трэцім яны вялі свае гульні недзе на розных канцах Чэхіі і не здагадваліся, што робіцца ў Мюнхене. Пачала рыхтавацца іх смерць, а яны не здагадваліся, што яны ўжо рыхтуюцца.

Наверсе, прысеўшы на кукішкі, рабочы ў камбінезоне гэндзлем падпраўляў лак на дзвярах.

— Прабачце, — звярнуўся да яго гасць, — я ў Мюнхене праездам і вельмі хацеў бы паглядзець актавую залу. Можна?

— Вядома, любуйцеся. Толькі там нічога няма. Вам бы прыйсці, калі тут танцы.

Ён увайшоў у велізарную залу, і дзверы за ім ціха прычыніліся. Высокая столь. Узорна расставленыя столікі з крэсламі, відаць, для нейкага свята. Пуста, пакуль яшчэ не сышліся піць і танцаваць. Нерэальна і незразумела. Нічога велічнага, нічога прыгнятальнага. Апрача таго, тут было холадна. Ён нават не шукаў месца, дзе стаяла трыбуна, і вярнуўся на сходы. Рабочы, навістваючы, фарбаваў дзверы. Свет быў зусім будзённы. Гісторыя з бацькам і маці здарылася многа год назад. Свет меў зусім будзённы выгляд.

Каля ўваходу ў піўную хлопчук смактаў вялікую жоўтую карамельку. Ён трымаў цукерку ў руцэ і клаў яе ў рот з пальцамі. Вярхушкі пальцаў былі чыста вылізаны, а ніжэй за костачкамі заставаліся бруднымі. Свет меў зусім будзённы выгляд.

Гліняны куваль перад панам Штэфанам зноў ляжаў на баку, пусты. Дзядуля драмаў.

— Было адчынена? — спытаў пан Штэфан.

— Адчынена.

— Што вы там маглі разгледзець? Такія месцы трэба бачыць у бляску. У бляску, як мае быць.

— Палічыце, калі ласка.

Афіцыянтка сядзела за суседнім сталом і жартазала з паляўнічымі — здаецца, гэта былі паляўнічыя. Устаўшы, яна незарок скінула на падлогу ранец, пацягнуў скурай казулі.

— Вінавата, — папрасіла яна прабачэння ў застольнай кампаніі.

Безуважліва палічыла за каўбасу, бульбу і піва. Стук ранца абудзіў дзядулю, і цяпер ён вінавата міргаў.

— Прывітанне залатой Празе, — сказаў ён гасцю.

— Некалькі год назад у нас быў такі фільм, — высветліў пан Штэфан. — «Die goldene Stadt Prag». Усім спадабаўся.

Госць адзеў капялюш і тут жа яго зняў.

Пан Штэфан пастукаў гліняным кувалем па дошцы стала. Афіцыянтка аднак была далёка і не пачула яго.

— Mein Gott, — паскардзіўся ён.

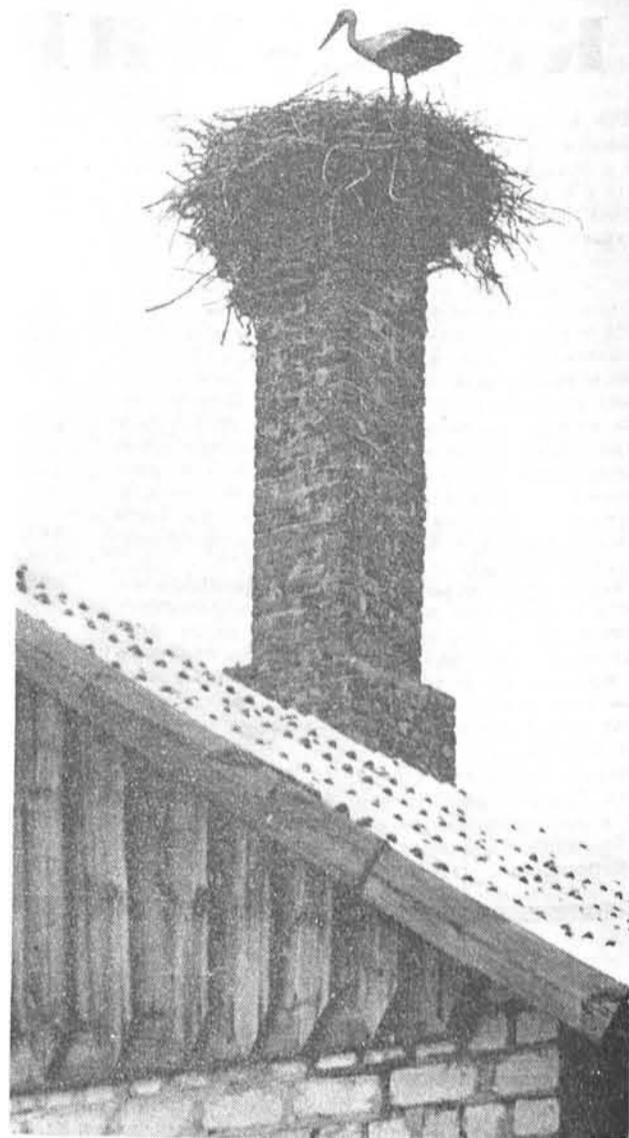
Госць стрымана пакланіўся.

— Да прабачэння ў Баварыі, — кінуў пан Штэфан. Перад піўной усё яшчэ стаяў хлопчык з карамелькай, моршчачы ад засяроджанасці твар. Чысціня ўжо была не толькі на вярхушках пальцаў, а і далей, за костачкамі. Ён не думаў пра тое, што будзе наперадзе. У яго веку ніхто не можа прадабчыць таго, што здарыцца праз дваццаць год.

Госць паглядзіў хлопчука на галаве. Гэта было ўсё, што ён зараз мог зрабіць для яго.

На вуліцы свяціла сонца, і свет меў зусім будзённы выгляд.

Пераклаў з чэшскай мовы
А. МАЖЭЙКА.

БУСЛАУКА «ПА-СУЧАСНАМУ».

Фотаэцюд Ул. Лупейкі.

Нататкі натураліста

На захадзе сонца

Адвечоркам я апынуўся ў «Сінічане». Станла ціха надвор'е. Разгуляны шантун-вечер, стаміўшыся да доўгі летні дзень, адначынаў недзе сярод вербалазовых кустоў. Заходзіла сонца. Вада ў Бярэзіне іскрылася мільярдамі яркіх зайчыкаў. На зыбкай роўніцы гайдалася бялюткая калатка, вадзяны чаракорань, залаціста-жоўты плавунец. Пахла кветкамі, свежым сенам.

У лесе пераклікаліся зялёлы, перасменішы чарацінкі, воддаль стагнаў драч, пад шоўкам муравы ішчыятай берагавыя ластаўкі, стракаталі цыркуны.

Змыркалася. Над самым лесам вялікім перасяла і зблыкам вісела сонца. Спакойнае роўнае святло яго ўжо не сляпіла. Вечар развесіў на паніклях вяночкі кашошаны, на дубовыя лісце паперкі свежай расы. Над задрамаўнай стужкай ракі спачатку задыміўся каубкамі, а пасля шпэрака паліў на сенажні раскудзедзенымі пасвамі густы туман.

Вось і левабярэжка. Тут у лугавыя грузлі-сініы падковай уразаецца затока, гладкая паверхня якой апячана плавачымі сеткамі калмаці, раскі і вадзяной сасонкі. Я спыніўся, бо заўважыў сямейку жыруючых качак. Ныраючы ў глыбіню яны выцягвалі з тваі на вячэру таустых салізнікоў. І раптам нехта перашкодзіў іх занятку. Качкі насцярожыліся, зрабілі абарончую позу, а затым кінуліся ўрасышную. Качаняты шпэрака махалі быццам падрэзанымі крыламі і старанна хаваліся ў чароце.

Кіго ж заўважылі пераналованыя ітункі? За вывадкамі, аказваецца, сачыў вялікі чорны сом. Ціха, як спражыкаваны злодзей, ён усё бліжэй і бліжэй падкрадаўся да ітунка.

Але дзе там! На абарону дзвей смела кінулася качка-маці. Удзвібіўшы пер'е, выцягнуўшы доўгую шыю з развіленай дзюбай, крыжанка падлятала да са ай морды вадзянога разбойніка. Яна біла свайго ворага крыламі, дзюбай ў бліскучы жоўты вонь. Рашучы выгляд, шыпенне і ўдары качкі прымусілі рачнога вірата адступіць. Крыжанка пакінула поле бою і разам з пераналованымі качанятамі перайшла на пацег у зацішыны куток.

Праз колькі хвілін у затоцы пачуўся моцны ўсплёск. Агітнычы бухматы вербалазовы квет, я кінуўся да месца здарэння. На пясчаным грабні, шымітым веснавой паводкай, ляжаў... сом. Відаць, ловячы нейкую рыбіну, ён з імгнэту выскачыў на пясок.

Духмянае ліпенскае паветра ап'яніла яго, і ён, глытаючы паветра, траціў сілы, моцна біў хвастом па вадзе. Вясебкавы фантан шырсаў рассяпаўся над пясчаным узгорка. Сом задыхаўся ў нязвычайна для яго паветраным акіяне. Аднак, убачыўшы мяне, драпежнік напружыў апошнія сілы, перакруціўся, даў імклівы скачок, сарваўся з неба-печанага бутра і зноў апынуўся ў роднай стыхіі.

Ул. БУТАРАУ.

Бярэзінскі запаведнік.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77,
ДОМ ДРУЖЫ.
РЕДАКЦЫЯ ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЬІ».
ТЭЛЕФОНЫ: 6-10-31, 6-97-92, 3-25-52.